ڕێبەری پێنجەم - وانەی دووەم

١	نوێژ

ڕابەری کۆمەڵەکە : نوێژ بکەو کۆمەڵەکەت وئەم پرۆگرامی ڕاهێنانە تەرخان بکە بۆ بونیادنانی کڵێسای مەسیح .

٢	بەشداریکردن (٢٠ خولەك) ئینجیلی مەرقۆس

بە نۆرە بەشداری بکەن و پەڕاوی تایبەتی خەڵوەتی ڕۆحیتان **بخوێننەوە** ئەوەی فێری بوون لە خەڵوەت و تێڕامانەکانتان لەو بەشە دیاریکراوەی کتێبی پیرۆز (مەرقۆس ٤: ٢٠- ٧: ٣٧) لەگەڵ ڕەچاوکردنی کات باشترە بەشداریکردنەکان کورتخایەن بن .
گوێ بگرن لە ئەو کەسەی بەشداری دەکات ، بەشێوەیەك مامەڵەی لەگەڵ بکەن هەست بکات ئەوەی دەیڵێ جێی بایەخی ئێوەیە ، پێشوازی لێبکەن . مشتومڕی لەگەڵ مەکەن لەو بابەتەی بەشداری پێدەکات .

٣	لەبەرکردن (٥خولەك) ڕاستودروستی : ١پەترۆس ٢: ١١

دوو بەدوو پێداچوونەوە بکەن : پاکی و بێگەردی : ١پەترۆس ٢: ١١

٤	وانەی کتێبی پیرۆز (٨٥ خولەك) پێشەکی لە یۆحەنا

هەموو شایەتە کتێبیەکان لە ئینجیلی یۆحەنادان (مەگەر وەك پێویست ئاماژە بە بەشێکی تر کرابێت).
بخوێننەوەو پێکەوە گفتوگۆی ئەم لێکۆڵینەوەیە بکەن.

(أ) نوسەری ئینجیلی یۆحەنا

نوسەری ڕاستەقینەی ئینجیلی یۆحەنا خودایە، ڕۆحی پیرۆز (٢ تیمۆساوس ٣: ١٦، ٢پەترۆس ١: ٢٠- ٢١). بەڵام نوسەری مرۆڤانە یۆحەنای نێردراوە.

١- نوسەر جولەکە بوو.

(أ) نوسەر بە تەواوی شارەزا بوو لە تۆپۆگرافی ئیسرائیل.

بۆ وێنە ، ئەو شارەزای شوێنەکان بوو وەك قانا و کەفەرناحوم و بەیت سەیدا لە جەلیل و عەین نون لە نزیکی سالیم (٣: ٢٣)، وە گوندی ئەفرایم (١١: ٥٤) ، وە ئۆرشەلیم بە تایبەتی ، ئەو هەروەها بەیت عەنیا ی پێدەزانی ئەوبەری ئوردون (١: ٢٨) جیاوازە لەو بەیت عەنیایەی سێ کیلۆ مەتر دوورە لە ئۆرشەلیم (١١: ١٨).

(ب) نوسەر شارەزابوو لە بارودۆخی سیاسی ئەو کاتەی ئیسرائیل .

بۆ وێنە ، ئەو دەیزانی کە زۆرینەی جولەکە ئەو کات لە نێو بت پەرستاندا دەژیان (١١: ٥٢)، وە جولەکەکان تێکەڵاوی سامیریەکان نەدەبوون (٤: ٩)، وە ڕۆمەکان حوکمڕانی جولەکەیان دەکرد (١١: ٤٨). هەروەها دەیزانی کە ئەنجومەنی باڵای جولەکە هیچ دەسەڵات و پێگەو نفوزێکی سیاسی نەبوو بۆ فەرمانی لەسێدارەدان لەسەر هیچ کەسێك ، دەسەڵاتداری ڕۆمەکان ئەو دەسەلات و نفوزەی هەبوو (١٨: ٢٨، ٣١).

(ج) نوسەر شارەزای تەواوی پەیمانی کۆن بوو.

ئەو شارەزای پەیمانی کۆن بوو بە زمانەکانی عیبری و یۆنانی چونکە هەردوو زمانەکەی بەکاردەهێنا لە وەرگیراوەکانیدا.

(د) نوسەر ئاماژە دەکات بۆ بڕواو بۆچوونە ئاینیەکانی جولەکەو سامیریەکان.

لەمبارەیەوە بۆ وێنە : چونکە ڕزگاری لە جولەکەوەیە (٤: ٢٢)، وە (باوکانمان لەسەر ئەم چیایە کڕنوشیان برد { چیای جەرزیم } ، بەڵام ئێوە ئێوە دەڵێن ئۆرشەلیم ئەو شوێنەیە کە پێویستە پەرستنی لێ بکرێت (٤: ٢٠).

(هـ) نوسەر شارەزای جەژنە ئاینیەکانی جولەکە بوو.

بۆ وێنە لەمبارەیەوە : " ڕۆژی ئامادەکاری" (١٩: ٣١)، وە " جەژنی پەسەخ" ، وە "جەژنی کەپرەشینە" (٧: ٢)، وە "جەژنی هەنوکە" نوێکردنەوەی پەرستگا (١٠: ٢٢).

(و) نوسەر ئاماژە بە نەریتەکانی جولەکە دەکات و بە شێوەیەکی ئاسایی شیکاری بۆ دەکات .

بۆ وێنە ، لەو سەردەمەدا نەریتی جولەکە بۆ هاوسەرگیری دەبوو شەرابە هەرە باشەکەیان سەرەتا پیشکەش بە میوانەکان بکردایە ، دوای ئەوە شەرابە هەرزانەکە (٢: ١٠). هەروەها لە نەریتەکانی جولەکە دەربارەی مەراسیمی ناشتنی مردوو دەبوو تەرمەکە بە کەتان و بۆنی خۆش بپێچرێتەوە ، هەروەها ڕوخساریشی بە دەسماڵ ، وە دەبوو لە ئەشکەوتیك یان گۆڕێك بنێژرێ و بە بەردێکی گەورە ڕووی گۆڕەکە یان ئەشکەوتەکە دابخرێت (١١: ٣٨، ٤٤؛ ١٩: ٤٠).

٢- نوسەر شایەتحاڵ بوو .

نوسەر کارەکانی عیسای بە چاوی خۆی بینی . ئەو کات و ساتی ڕوداوەکان باس دەکات و چەندین جار ئاماژە بەکاتێکی دیاریکراو دەکات . لەبەرئەوەی ئەو لە کۆتاییەکانی سەدەی یەکەمی زایینی بۆ نەتەوەکان دەنوسێت ، ڕەنگە شێوازی ڕۆمانی بەکارهێنابێت لە ژمارەدا ؛ ئەو سەرەتا بە نیوەشەو یان دوانیوەڕۆ دەستپیدەکات . بۆ وێنە ئەو باسی چاوپێکەوتنی لەگەڵ عیسا دەکات بۆ یەکەمجار لە ڕۆژی دواتری لەئاوهەڵکێشانی عیسادا . کە کاتژمێر دەی ئەوکاتە بوو (١: ٣٥، ٣٩)؛ واتە نزیکەی کاتژمێر دەی سەرلەبەیانی .
ئەو هەروەها باسی ئەو وشانە دەکات کە عیسا بە شیمۆنی وت کاتێ ناوی لێنا پەترۆس (١: ٤٢)، وە هەمان ئەو وشانەی کە عیسا بە

قوتابیەکانی دیکەی وت کاتێ بانگی کردن ، وە هەمان ئەو وشانەی کە عیسا لە چەندین وتاریدا پێشکەشی دەکرد. لە ڕاستیدا ئینجیلی یۆحەنا ئەوە لە خەیاڵماندا جێ ناهێڵێ کە تەنها یۆحەنا گوێی لە وشەکانی عیسا بوە ، بەڵکو ئەو بە سروش و ڕێکوپێکی نوسیویەتیەوە دوای ئەوەی گوێبیستی بوە. دووریش نیە هەموو وشەکانی عیسای لەدڵەوە لەبەرکردبن .

٣- نوسەر یەکێك بوو لە دوازدە نێردراوەکەی عیسا.

ئەو بە تەواوی وتەو کارو هەست و زانیاری قوتابیەکانی دەزانی . بۆ وێنە ، ئەو دەزانێ کە قوتابیەکان سەرسام بوونە کاتێ عیسا قسەی لەگەڵ ژنە سامیریەکە کردوە (٤: ٢٧)، وە ترساون کاتێ عیسایان بینیوە بەسەر ئاودا دەڕوات (٦: ١٩).

٤- نوسەر یۆحەنای نێردراوە.

(أ) نوسەر بە هیچ شێوەیەك ناوی خۆی ناهێنێ .

ئەو بە خۆی دەڵێ : "ئەو قوتابیەی عیسا خۆشی دەوێ" . ئەو قوتابیەی کە لەسەر سنگی عیسا پاڵی دابوەوە لە ئێوارەخوانی کۆتاییدا (١٣: ٢٣) . ئەو وەك قوتابیەکی عیسا دەنوسێ و هەروەها وەك شایەتێکیش ئەوەی گوێی لێ بوەو بینیویەتی (٢١: ٢٠- ٢٤).

(ب) نوسەر یەکێك بوو لە قوتابیە یەکەمینەکانی عیسا.

بە پێی ئەوەی هاتوە لە ئینجیلی یۆحەنا ١: ٣٥- ٤٠ وە ئینجیلی مەرقۆس ١: ١٦- ٢٠ ، قوتابیە یەکەمینەکانی عیسا ئەمانە بوون ئەندراوس و شیمۆن پەترۆسی برای ، وە یۆحەنا و یاقوبی برای . وە بەپێی ئەوەی هاتوە لە ئینجیلی مەتا ١٧: ١ پەترۆس و یاقوب و یۆحەنا بازنەیەکی ناوخۆیی بوون لە قوتابیەکانی عیسا . وە بە پێی ئەوەی هاتوە لە کرداری نێردراوان ١٢، هێرۆدس ی پاشا هەستا بە کوشتنی یاقوب . وە بە پێی ئەوەی هاتوە لە ئینجیلی یۆحەنا ٢١: ١٨- ١٩، پەترۆس ئەوکات ڕوداوەکەی بینیوە. لەبەرئەوە ، ئەو قوتابیەی پێدەچێ

ئەم ئینجیلەی نوسیبێتەوە هەروەها وەك شایەتحاڵێك و گوێبیستی ڕوداوەكان كە ڕویانداوە لەسەرەتاوە تەنها یۆحەنای نێردراوە !

(ج) نوسەر كوڕی زەبدی یە .

بەپێی ئەوەی هاتوە لە ئینجیلی مەتا ٢٧: ٥٦ و ئینجیلی مەرقۆس ١٦: ١ و ئینجیلی یۆحەنا ١٩: ٢٥ ، ڕەنگە دایكی ناوی سالومە بێت . لەوانەیە سالومە خوشكی مەریەمی دایكی عیسا بێت . ئەگەر ئەمە ڕاست بێت ، یۆحەنا دەبێتە كوڕی پوری عیسا . وە پیش ئەوەی یۆحەنا ببێتە قوتابی عیسا ، شوێنكەوتەی یۆحەنای لەئاوهەڵكێش بوو . وە بە پێی ئەوەی لە بەشی یەكەمی ئینجیلی یۆحەنادا هاتوە ، ڕۆژێك دوای لەئاوهەڵكێشانی عیسا یۆحەنا چاوی بە عیسا كەوتوە . یۆحەنا بەردەوام بوە لە ماسی گرتن كە لە باوكیەوە ئەو پیشەیەی بۆ ماوەتەوە تاكو نزیكەی ساڵێك لە دوای شوێنكەوتنی عیسا . دواتر وازی لە پیشەكەی هێنا وەك ماسی گر و بوە "ڕاوچی مرۆڤ" (لۆقا ٥: ١- ١١؛ مەتا ٤: ١٩).

(د) یۆحەنا و یاقوبی برای كە بە توندوتیژ ناسراوبوون .

عیسا بە "بوانەرگس" واتە كوڕانی هەورەتریشقە ناوی لێنابوون (مەرقۆس ٣: ١٧). بۆ وێنە ، كاتێ ئینجیلی مەرقۆس ٩: ٣٨- ٤١ دەخوێنینەوە دەبینین یۆحەنا كەسێك ڕادەگرێت كە دەیویست بەناوی عیسای مەسیح خزمەت بكات چونكە یەكێك نەبوو لە قوتابیەكانی عیسا . وە كاتێ ئینجیلی لۆقا ٩: ٥١- ٥٦ دەخوێنینەوە دەبینین یۆحەنا داوای ئاگر دەكات لەئاسمانەوە بباریێ بەسەر یەكێك لە گوندەكانی سامیرەدا چونكە خەڵكەكەی میوانداری عیساو قوتابیەكانی ڕەتكردەوە.

(هـ) یۆحەنا یەكێك بوو لەهەرە قوتابیە بەناوبانگەكانی عیسا .

ئێمە لە هەر چوار ئینجیلەكەو كرداری نێردراواندا یۆحەنا دەبینین كە زۆربەی كاتەكان یاوەری مەرقۆسە . وە دوای هەستانەوەی عیسا ، یۆحەنا یەكێك لە سێ پایەكەی كڵێسا لە تەنیشت پەترۆس و یاقوبی برای عیسا (گەلاتیە ٢: ٩؛ كردار ١٥: ٦). وە كاتێ جولەكە شۆڕشی

دەستپێکردوە دژ بە ڕۆما لە ساڵی ٦٦ ی زایینی ، پێدەچێ یۆحەناو هەموو باوەڕداران ئۆرشالیمیان جێهێشتبێ . بە گوێرەی مێژووی کڵێسا یۆحەنا ڕۆیشتوە بۆ ئەفەسۆس و لەوێ ژیاوەو خزمەتی کردوە .

(ب) شوێن و مێژووی نوسینەوەی ئینجیلی یۆحەنا

١- شوێنی نوسینەوەی ئینجیلی یۆحەنا .

بەپێی ئەوەی پیری کڵێسا ئیرینایوس وتویەتی ئەو پیرەی کە لە ساڵی ١٧٠ زایینی ژیاوە ، ئەوا ئینجیلی یۆحەنا لەو ماوەیەدا کە یۆحەنا لە ئەفەسۆس ژیاوە نوسیویەتی (ئەو شارەش دەکەوێتە وڵاتێکەوە ئەمڕۆ پێی دەوترێ تورکیا).

٢- مێژووی نوسینەوەی ئینجیلی یۆحەنا .

(أ) ئینجیلی یۆحەنا لە پێش ساڵی ١١٠ ی زایینی نوسراوە .

دوو بەش لە دەستنوسی کۆنی ئینجیلی یۆحەنا دۆزرانەوە (یۆحەنا ١٨: ٣٤، ١٨: ٣٧- ٣٨) مێژوەکەی دەگەڕێتەوە بۆ ساڵی ١٣٠ زایینی . ئەمەش ئەوە دەگەیەنێ کە ئینجیلی یۆحەنا لە پێش ساڵی ١٣٠ زایینی نوسراوە. پیری کڵێسا ئیرینایوس نوسیویەتی : پۆڵسی نێردراو هەستاوە بە دامەزراندنی کڵێسا لە ئەفەسۆس . "وە یۆحەنا بە بەردەوامی لە نێوانیاندا بوە تا سەردەمی ئیمپراتۆریەتی ڕۆما تراجان". وە مێژوو نوسان پێمان دەڵێن کە تراجان لە نێوان ماوەکانی ساڵی ٩٨- ١١٧ زایینی حوکمڕان بوە . وە نوسراوەکانی پیری کڵێسا ئیگناتیۆس شایەتی دەدات کە ساڵی ١١٠ زایینی ئەو پیرە ئینجیلی یۆحەنای خوێندوەتەوە . پێدەچێ ئینجیلی یۆحەنا پێش کۆتایی سەدەی یەکەمی زایینی نوسرابێت .

(ب) ئینجیلی یۆحەنا دوای ساڵی ٧٠ زایینی نوسراوە.

وەك تێبینیەك یۆحەنای نێردراو ئەوانە دووبارە ناکاتەوە کە لە سێ ئینجیلەکەی تردا نوسراون ؛ بەڵکو ئەو ئینجیلی نوسیوەتەوە وەك

ئەوەی زانیویەتی کە خەڵکی پێی ئاشنا بوونە لەو ئینجیلانەی دیکە .
ئەو ئەو بابەتانەی نوسیوە کە ئینجیلەکانی تر ئاماژەیان پێنەکردوە ، بە تایبەتیش ئەو شتانەی کە باوەڕی خەڵکی بە عیسای دەستنیشانکراو کە خودایە پەلکێش دەکات . لەبەرئەوە ، ئینجیلی یۆحەنا دەبێت دوای سێ ئینجیلەکەی دیکە نوسرابێت ؛ واتە دوای ساڵی ٦٣ زایینی . هەروەها یۆحەنا باسی هەندێ کەسی بەناوبانگ ناکات وەك هەردوو نێردراو پەترۆس و پۆڵس ، ڕەنگە ئەو کات ئەوان گیانیان بەخت کردبێت .
هەروەها باسی کەوتنی ئۆرشالیم ناکات یان وێران بوونی پەرستگا .
لەبەرئەوە پێدەچێ ئینجیلی یۆحەنا دوای چەند ساڵێك لە کەوتنی ئۆرشالیم واتە (دوای ساڵی ٧٠ زایینی) نوسرابێت .

(ج) دەرئەنجام ئینجیلی یۆحەنا لە نێوان ساڵەکانی ٧٠ و ٩٨ زایینی نوسراوە .

پیری کڵێسا ئیکلیمیندس ی ئەسکەندەری ، کە لە ساڵی ١٩٠ زایینی ژیاوە دەنوسێت ، تەنانەت دوای گەڕانەوەی یۆحەنا لە تاراوگەکەی لە (دورگەی پەتمۆس) ، دەستی کردوە بە خزمەتێکی کاریگەر و پیری کڵێساکان بوە لەو شوێنانەی دەکەونە سنوری ناوچەی ئەفەسۆس . بەڵام ئێمە ئەوە نازانین ئینجیلی یۆحەنا پێش دورخستنەوەی یۆحەنا بۆ دورگەی پەتمۆس یان دوای دورخستنەوەی نوسراوە . هەروەها ئێمە ئەوەش نازانین کە ئینجیلی یۆحەنا پێش یان دوای نوسینی سیپارەی بینین نوسراوە .

(ج) دابەشکردنی ئینجیلی یۆحەنا

دەکرێ ئینجیلی یۆحەنا دابەش بکرێ بۆ دوو بەشی سەرەکی : خزمەتی گشتی عیسا ، وە خزمەتە تایبەتیەکەی . وە دەکرێ ئەم دوو بەشە دیسان دابەش بکرێ بۆ حەوت لقی دیکە .

بەشی یەکەم : خزمەتی گشتی عیسا
پێکهاتوە لە بەشەکانی ١ - ١٢ . وە دەکرێ ئەم بەشە بەسەر سێ لقدا دابەش بکرێت بەم شێوەیەی خوارەوە :
لقی یەکەم : یۆحەنا ١ - ٦

پێش جەژنی کەپرەشینە (٧: ٢)

وشەکە (عیسای مەسیح) خۆی ئاشکراکرد بۆ زۆرینەی خەڵکی ؛ بەڵام لە کۆتاییدا ڕەتیان کردەوە.

سەرەتای خزمەتی گشتی عیسای مەسیح : یۆحەنا ١: ١- ١٤. لە مانگی دیسەمبەری ساڵی ٢٦ ی زایینی تا ئەپریلی ساڵی ٢٧ ی زایینی (چوار مانگ).

* یۆحەنا ١: ١- ١٤ پێناسەی شکۆی وشەکە (عیسای مەسیح) دەکات لە سەرەتاوە پێش پەیدابوون ، وە کاتی ئەفراندنی جیهان ، وە دوای کەوتنی مرۆڤ بە هۆی گوناهەوە ، وە کاتی بەرجەستەبوونی خۆرسکی مرۆڤانەی عیسای مەسیح .
* یۆحەنا ١: ١٥- ٢: ١٢ پێناسەی وشەکە (عیسای مەسیح) دەکات کە ئەو خۆی ئاشکرا دەکات بۆ یۆحەنای لەئاوهەڵکێش و قوتابیە یەکەمینەکانی .

نۆبەرەی خزمەتی عیسای مەسیح لە یەهودیا . یۆحەنا ٢: ١٣- ٤: ٤٢. لە مانگی ئەپریلی ساڵی ٢٧ ی زایینی تا دیسەمبەری ساڵی ٢٧ ی زایینی (هەشت مانگ).

* یۆحەنا ٢: ٢٣- ٣: ٣٦ پێناسەی وشەکە (عیسای مەسیح) دەکات کە ئەو خۆی ئاشکرا دەکات بۆ کۆمەڵێك لە ئۆرشالیم لە نێوانیاندا نیقۆدیمۆس .
* یۆحەنا ٤ پێناسەی وشەکە (عیسای مەسیح) دەکات کە ئەو خۆی ئاشکرا دەکات بۆ سامیریەکان .

خزمەتی گەورەی عیسای مەسیح لە جەلیل . یۆحەنا ٤: ٤٣ – ٦: ٧١. لە مانگی دیسەمبەری ساڵی ٢٧ ی زایینی تا ئەپریلی ساڵی ٢٩ ی زایینی (شازدە مانگ).

* یۆحەنا ٤: ٤٣- ٥٤ پێناسەی وشەکە (عیسای مەسیح) دەکات کە ئەو خۆی ئاشکرا دەکات بۆ دانیشتوانی جەلیل.
* یۆحەنا ٥ پێناسەی ڕەتکردنەوەی وشەکە (عیسای مەسیح) دەکات لە یەهودیا دوای پەرجوی بەیت سەیدا .
* یۆحەنا ٦ پێناسەی وشەکە (عیسای مەسیح) دەکات لە جەلیل دوای تێرکردنی پێنج هەزار کەس .

لقی دوەم : یۆحەنا ٧- ١٠
لە جەژنی کەپرەشینەوە تا جەژنی نوێکردنەوەی پەرستگا

لەم بەشەدا وشەکە (عیسای مەسیح) گوناهباران بانگ دەکات تاکو تۆبە بکەن لە گوناهەکانیان .

<u>خزمەتی عیسای مەسیح لە جەلیل و مانەوەی لەوێ . یۆحەنا ٧: ١- ٩. لە مانگی ئەپریلی ساڵی ٢٩ ی زایینی تا مانگی ئۆکتۆبەری ساڵی ٢٩ ی زایینی (شەش مانگ).</u>

* یۆحەنا ٧: ١- ٩ پێناسەی وشەکە (عیسای مەسیح) دەکات کە ئەو لە جەلیل دەگەڕا. بەڵام لە کۆتاییدا بە نهێنی دەڕوات بۆ یەهودیا.

<u>خزمەتی عیسای مەسیح دواتر لە یەهودیا . یۆحەنا ٧: ١٠- ١٠: ٣٩. لە مانگی ئۆکتۆبەری ساڵی ٢٩ ی زایینی تا دیسەمبەری ساڵی ٢٩ ی زایینی (دوو مانگ).</u>

* یۆحەنا ٧: ١٠- ٥٣ پێناسەی گفتوگۆی (عیسای مەسیح) دەکات لەگەڵ کۆمەڵێك لە پەرستگا کاتێ فەرموی " ئەگەر یەکێك تینووی بوو با بێتە لام و بخواتەوە. ئەوەی باوەڕم پێ بهێنێت ، وەك نوسراوەکە فەرمویەتی ، لە ناخیەوە ڕوبارەکانی ئاوی زیندوو دەڕوات "(٧: ٣٧- ٣٨).

* یۆحەنا ٨: ١- ٥٩ پێناسەی گفتوگۆی عیسای مەسیح دەکات لەگەڵ ئەو ژنەی کە لەکاتی داوێن پیسیدا دەستگیرکرابوو وە پێی فەرموو : " بڕۆ ئیتر گوناهـ مەکە " (٨: ١١). هەروەها پێناسەی گفتوگۆی عیسای مەسیح دەکات لەگەڵ کۆمەڵەکەداو پێیانی فەرموو : " منم ڕوناکی جیهان . ئەوەی دوام بکەوێت هەرگیز بە تاریکیدا ناڕوات ، بەڵکو ڕوناکی ژیانی دەبێت. " (٨: ١٢).

* یۆحەنا ٩: ١٠ ١ ٤١ پێناسەی گفتوگۆی عیسا دەکات لەگەڵ ئەو پیاوەی بە زگماك نابینا بوو کاتێ پێێ فەرموو: " باوەڕ بە کوڕی خودا دەکەیت ؟... ئەوەی بینیت و ئەوەی لەگەڵت دەدوێ ، ئەوە خۆیەتی !"(٩: ٣٥، ٣٧). * یۆحەنا ١٠: ١- ٣٩ پێناسەی گفتوگۆی عیسای مەسیح دەکات لەگەڵ فەریسیەکان و قوتابیەکان کاتێ پێیانی فەرموو : " منم شوانە دڵسۆزەکە ، شوانی دڵسۆزیش ژیانی خۆی بۆ مەڕەکانی دادەنێت. ... مەڕەکانم گوێ لە دەنگم دەگرن ، منیش دەیانناسم و دوام دەکەون " (١٠: ١١، ٢٧).

لقی سێ یەم : یۆحەنا ١٠: ٤٠- ١٢: ٥٠

دوای جەژنی نوێکردنەوەی پەرستگا (١٠: ٢٢)

لەم لقەدا ، وشەکە (عیسای مەسیح) بە ڕوونی ڕایدەگەیەنێ کە ئەو مەسیایە (دەستنیشانکراو) لە ڕێگەی دوو پەرجوی مەزنەوە : "هەستانەوەی لەعازەر لە مردن ، وە بە سەرکەوتنەکەوە چوونی بۆ ناو ئۆرشالیم ".

<u>خزمەتی عیسای مەسیح لە بیریە . یۆحەنا ١٠: ٤٠- ١١: ٥٧. لە مانگی دیسەمبەری ساڵی ٢٩ ی زایینی تا مانگی ئەپریلی ساڵی ٣٠ ی زایینی (چوار مانگ).</u>

* یۆحەنا ١١: ١- ٤٤. عیسا گەشتێکی ئەنجامدا بەرەو ئەو بەری ڕوباری ئوردون بۆ بەیت عەنیا نزیکی ئۆرشالیم بۆ هەستانەوەی لەعازەر لە مردن.

* یۆحەنا ١١: ٤٥- ٥٧ پێناسەی کۆبونەوەی سەرانی جولەکە دەکات لە تەگبیرکردنیان بۆ کوشتنی عیسا . * یۆحەنا ١٢: ١- ٥٠ پێناسەی

چەورکردنی عیسا لە بەیت عەنیا و چوونی بە سەرکەوتنەوە بۆ ناو ئۆرشالیم دەکات .

بەشی دوەم : خزمەتی تایبەتی عیسا

کۆتا خزمەتی عیسای مەسیح . یۆحەنا ١٣: ٢١. لە مانگی ئەپریلی ساڵی ٣٠ ی زاییینی تا مانگی مایۆی ساڵی ٣٠ ی زاییینی (حەوت هەفتە).

بەشەکانی ١٣ تا ٢١ لە ئینجیلی یۆحەنا پێناسەی ئەم خزمەتە دەکات . ئەم ڕوداوانە لە کۆتا حەوت هەفتەی ژیانی عیسا لەسەر زەوی ڕویاندا . دەکرێ ئەم ڕوداوانە دابەش بکرێ بەسەر ئەم چوار لقەی خوارەوەدا :

لقی چوارەم : یۆحەنا ١٣
ئێوارەخوانی کۆتایی

عیسا ڕاسپاردەیەکی نوێ پیشکەش دەکات بەوەی هەر یەکێك ئەوەی دیکەی خۆش بوێ . عیسا خۆشەویستی و ساکاریەکەی دەرخست بە شتنی پێی قوتابیەکانی .

لقی پێنجەم : یۆحەنا ١٤ـ ١٧
وتاری عیساو نوێژەکەی لە ئێوارەخوانی کۆتاییدا

* لە بەشی ١٤ لە ئینجیلی یۆحەنا ، عیسا دڵنەوایی قوتابیەکانی دەکات و بەڵێنی ئامادەبوونی ڕۆحی پیرۆزیان دەداتێ کە لە نێوانیان دەبێت بۆ هەمیشەیی و هەڵدەستن بە کاری مەزنتر لەوەی خۆی پێی هەستاوە .
* لە بەشی ١٥ لە ئینجیلی یۆحەنا ، عیسا قوتابیەکانی هاندا لە خۆیدا بچەسپێن ، وە ڕێگە بدەن کە وشەکانی هەمیشە لەناویاندا جێگیر بێت ، هەروەها لەسەر نوێژ کردن و بەرهەمدان ، وە لە خۆشویستنی یەکتر ، وە ملکەچ بوونیان بۆ ڕاسپاردەکانی وە ببنە شایەتێکی زیندوو بۆی لە هەموو جیهاندا .

* له بەشی ١٦ له ئینجیلی یۆحەنا ، عیسا بەڵێن دەدات به قوتابیەکانی که لەگەڵیان دەبێت ، وه ڕۆحی پیرۆز دەنێرێ بۆیان و له دوای هەستانەوەش چاویان پێی دەکەوێتەوە .
* له بەشی ١٧ له ئینجیلی یۆحەنا ، عیسا نوێژ دەکات له پێناوی خۆیدا (١- ٥) وه له پێانوی قوتابیەکانی (٦- ١٩) ، وه له پێناوی کڵێسادا له جیهان (٢٠- ٢٦).

لقی شەشەم : یۆحەنا ١٨ و ١٩
ئازارەکانی عیسا

* له بەشی ١٨ له ئینجیلی یۆحەنا ، عیسا دەستگیردەکرێت و لەبەردەم حەنان دادگایی دەکرێت. وه لەم بەشەدا ئەوەش دەخوێنینەوە که پەترۆس بۆجاری یەکەم نکۆڵی دەکات ، وه لەبارەی دادگایی کردنەکەی عیسا لەبەردەم قەیافا ، وه نکۆڵی کردنی پەترۆس بۆ جاری دوەم و سێ یەم ، وه دادگایی کردنی عیسا لەبەردەم پیلاتۆس . * له بەشی ١٩ له ئینجیلی یۆحەنا ، دەخوێنینەوە دەربارەی چەوسانەوەی عیسا لەلایەن سەربازەکانی ڕۆم ، وه لەبارەی لەخاچدانی لەو شوێنەی که پێی دەوترێ "گولگۆسا" یان "شوێنی کاسەسەر" . هەروەها دەخوێنینەوە لەبارەی مردنی ، وه هەستانی یوسفی خەڵکی ڕامەو نیقۆدیمۆس به ناشتنی له گۆڕێکی نوێدا که پێشتر کەسی تێدا نەنێژرابوو.

*** لقی حەوتەم : یۆحەنا ٢٠ و ٢١**
هەستانەوەی مەسیح و دەرکەوتنەکانی

* له بەشی ٢٠ له ئینجیلی یۆحەنا ، دەرکەوتنی عیسا بۆ مەریەمی مەجدەلی ، وه بۆ قوتابیەکانی (جگە له تۆماس) . وه دوای هەفتەیەك جارێکی دیکەش بۆ قوتابیەکانی دەرکەوتەوە (له نێوانیاندا تۆماس). وه له یۆحەنا ٢٠: ٣٠- ٣١ ، ئامانجی نوسەری ئەم ئینجیله ڕوون دەبێتەوە .
* له بەشی ٢١ له ئینجیلی یۆحەنا ، عیسا دەردەکەوێت بۆ حەوت له قوتابیەکانی له دەریاچەیەی تەبەریه له جەلیل وه ڕێنمایی پەترۆس دەکات . پاسان نوسەر کۆتایی به ئینجیلەکەی دەهێنێ به شایەتیدانی

کۆمەڵێ لە خەڵکی دەربارەی ڕاستی و دروستی ئەو شتانەی نوسیویەتی لە ئینجیلی یۆحەنادا.

(د) مەبەستی ئینجیلی یۆحەنا و بیرۆکە سەرەکیەکەی

یۆحەنای نێردراو مەبەستی لە نوسینەوەی ئەم ئینجیلە لە یۆحەنا ٢٠: ٣٠- ٣١ دا ڕوندەکاتەوە. مەبەستی ئەو ئەوەیە خوێنەران بەردەوام بن لە باوەڕ بە عیسا کە مەسیایە دەستنیشانکراو (مەسیای چاوەڕوانکراو ئەوەی بە درێژایی مێژووی پەیمانی کۆن لە چاوەڕوانی هاتنیدا بوون) ، وە ئەو کوڕی خودایە (واتە خودای تەواو ؛ بڕوانە کۆلۆسی ١: ١٥؛ ٢: ٩). هەروەها ئەو دەیەوێ بۆ خوێنەرانی ڕونبکاتەوە کە لە ڕێگەی باوەڕهێنان بە عیسای مەسیح ، ژیانی هەتاهەتایی بەدەست دەهێنن لە عیسای مەسیحدا بە خەسڵەتەکانی و تاقانە بوونی لە نێوەندگیریی نێوان خوداو مرۆڤ.

ئینجیلی یۆحەنا تەنها ئینجیلێکە کە ئەو ڕوداوانەی باسی کردون لە هیچ کام لە سێ ئینجیلەکەی دیکەدا نین . ئەمانەی خوارەوە هەندێ نمونەن لەمبارەیەوە :

لە بەشی یەکەم ، عیسای مەسیح دەردەخات بە خەسڵەتە خوداییەکەی کە بوە بە مرۆڤ . واتە عیسای مەسیح خودای نەبینراوە و لە شێوەی مرۆڤ دەرکەوت .

لە بەشی سێ یەم ، عیسای مەسیح دەردەخات بۆ نیقۆدیمۆس بەوەی کوڕە تاقانەکەی خودایە کە لەڕێگەیەوە ژیانی هەتاهەتایی دەبەخشێ بەوانەی باوەڕی پێ دەهێنن .

لە بەشی پێنجەم ، عیسای مەسیح دەردەخات بۆ فەریسیەکان ، کە باوکی ئەو خودایە ، وە یەکسانە بە خودا (٥: ١٧- ١٨).

لە بەشی حەوتەم ، عیسای مەسیح دەردەخات بۆ کۆمەڵێك لە ئۆرشالیم کە ئەو تاقە کەسێکە دەتوانێ تینویەتی ڕۆحی پاراو بکات بۆ هەموو مرۆڤەکان (٧: ٣٧- ٣٩).

لە بەشی هەشتەم ، عیسای مەسیح دەردەخات بۆ ڕابەرە ئاینیەکانی جولەکە ، کە ئەو تاقە کەسێکە دەتوانێ مرۆڤ ئازاد بکات لە گوناهەو مردن . وە ئەو خۆی بێگوناهە ، وە هەموو ئەوانەی باوەڕی پێ ناهێنن لەناو گوناهەکانیاندا دەمرن (٨: ٢٤، ٤٦).

له بەشی دوازدەهەم ، عیسای مەسیح دەردەخات بۆ جەماوەر ، کە ئەو پاشایەیە هەموو جیهان ڕادەکێشێ بۆ خۆی (١٢: ١٣، ٣٢).
له بەشی سیازدەهەم ، دەبینین خودای باوك هەموو شتێکی خستۆتە ژێر دەسەڵاتی عیساوە (٣: ٣٥؛ ١٣: ٣) . وە لێرەدا بە ڕوونی دەبینین هەرکەسێك پێشوازی لە عیسا بکات ، پێشوازی لە خودای باوك کردوە کە ناردویەتی (١٣: ٢٠).

٥	نوێژ (هەشت خولەك) نوێژێك ڕەنگدانەوەی وشەکانی خودا بێت

به نۆره نوێژ بکەن ، نوێژێکی کورت ئەوە دەربخات کە ئەمڕۆ فێربوون . یان کۆمەڵەکە بکە بە دوو یان سێ کۆمەڵ و نوێژێك بکەن ڕەنگدانەوەی ئەوە بێت کە ئەمڕۆ فێربوون .

٦	ئەرکی ماڵەوە (دوو خولەك) بۆ وانەی داهاتوو

ڕابەری کۆمەڵەکە . ئەرکی داهاتوو بدە بە ئەندامانی کۆمەڵەکەت بە شێوەی نوسراو ، یان داوایان لێ بکە لە پەڕاوەکانیاندا بینوسن.
١- بەڵێن . بەڵێندان بە ڕاهێنانی قوتابیەکانی خوداوەند و بونیادنانی کڵێسای مەسیح .
٢- وتاری ئامۆژگاری یان فێرکردن ، یان وانە دابەشکردن (لەگەڵ کەسێکی تر یان لەگەڵ کۆمەڵێکدا پێشەکی ئینجیلی یۆحەنا.
٣- خەڵوەتی ڕۆحی . چێژ وەربگرە لە خەڵوەتی ڕۆحی لەگەڵ خودا و هەموو ڕۆژێك هاوکاری وەربگرە لە نیوەی بەشێك لە ئینجیلی مەرقۆس 8: 1- 11: 19 . باشترین شێوازی ڕاست بەکاربهێنە و تێبینیەکانت بنوسەوە .
٤- لەبەرکردن : خۆشەویستی : مەرقۆس ١٢: ٣٠-٣١. ڕۆژانە بەو ٥ ئایەتانەدا بچۆرەوە کە لەبەرت کردوون .
٥- نوێژ. نوێژ بکە بۆ کەسێکی دیاریکراو یان شتێکی دیاریکراو لەم هەفتەیەداو تەماشا بکە خودا چی دەکات (زەبور ٥: ٣).
٦- تێبینیەکانت بنوسە سەبارەت بە بونیادنانی کڵێسای مەسیح . هەروەها ئەو تێبینیانە بنوسەوە کە پەیوەندیان بە کاتی خەڵوەتت لەگەڵ خودا و ئایەتەکانی لەبەرکردن و فێرکردن و ئامادەکاری یەوە هەیە.